

METATIETOFORMAATIT JA ESIMERKIT ERI JÄRJESTELMISTÄ

METATIETOFORMAATIT JA ESIMERKIT ERI JÄRJESTELMISTÄ

EDM

OpenAIRE ja Zenodo

Tietoarkisto ja DDI

Kielipankki ja Metashare

Open Digital Rights Language ODRL ja Rights Expression Language REL

MARC 21

Dublin Core

METS

EAD ja EAD3

Moreq2010

LIDO

PREMIS

EDM

*The EDM Definition*¹ on EDM:n formaali määrittely ja sisältää kaikki luokat (classes) ja tietoelementit (properties), joita on suunniteltu käytettävän Europeanassa. Kaikkia näistä ei kuitenkaan ole toistaiseksi otettu käyttöön. Käytössä olevat luokat ja elementit löytyvät dokumentista *The EDM Mapping Guidelines*.² Oikeuksien hallintaan liittyvien metatietojen kannalta huomioon otettavia luokkia elementteineen ovat:

Luokka: edm:ProvidedCHO - the provided cultural heritage object

Elementti: dc:rights - Use to give the name of the rights holder of the CHO if possible or for more general rights information. (Note that the controlled edm:rightsproperty relates to the digital objects and applies to the edm:WebResource and/or edm:Aggregation).

Esim. <dc:rights>Copyright © British Library Board</dc:rights>

Elementti ei ole pakollinen. Dublin Core -elementti, jota hyödynnetty ESE:ssä ja uudelleenkäytetty EDM:ssä.

Luokka: edm:WebResource - the web resource that is the digital representation (of the provided CHO)

---

¹http://pro.europeana.eu/files/Europeana_Professional/Share_your_data/Technical_requirements/EDM_Documentation//EDM%20Definition%20v5.2.6_01032015.pdf

²http://pro.europeana.eu/files/Europeana_Professional/Share_your_data/Technical_requirements/EDM_Documentation/EDM_Mapping_Guidelines_v2.2.pdf

Elementti: dc:rights - Use for the name of the rights holder of this digital representation if possible or for more general rights information. Note the difference between this property and the mandatory, controlled edm:rights property below.

Esim. <dc:rights> Copyright © British Library Board</dc:rights>

Elementti ei ole pakollinen. Dublin Core -elementti, jota hyödynnetty ESE:ssä ja uudelleenkäytetty EDM:ssä.

Elementti: edm:rights - The value in this element will indicate the copyright, usage and access rights that apply to this digital representation. It is **strongly recommended that a value is supplied for this property for each instance of a web resource. The rights statement specified at the level of the web resource will 'override' the statement specified at the level of the aggregation.**

The value in this element is a URI taken from the set of those defined for use in Europeana. A list of these can be found at

<http://pro.europeana.eu/web/available-rights-statements>

Esim. <edm:rights

rdf:resource="http://creativecommons.org/publicdomain/mark/1.0/" />

Esim. <edm:rights rdf:resource="http://www.europeana.eu/rights/rr-f/" />

Or create a reference to an instance of the cc:License class where additional details of the rights can be provided (such as an expiry date for the restrictions):
<http://www.europeana.eu/rights/out-of-copyright-non-commercial/2029-06-01>

or *<edm:rights rdf:resource="#statement_3000095353971"/>*

*Elementti ei ole pakollinen, vaikka arvon tarjoamista elementissä suositellaan voimakkaasti. Jos suomalaisesta Europeanaan osallistuvasta organisaatiosta ei saada harvoidussa metadatassa objektin digitaalisen representaation käyttöoikeustietoa, jonka voi mapata tähän elementtiin, on menetely esim. siten, että lisätään käyttöoikeustieto Formula-konversiossa kerralla koko haravoidun tietolähteen luokan **ore:Aggregation** elementeille **edm:rights** (ks. alla).*

Luokka: ore:Aggregation - the aggregation that groups the classes (edm:ProvidedCHO, edm:WebResource) together, the whole set of related resources about one particular provided CHO

Elementti: dc:rights - Ideally this should be applied to the edm:WebResource or the edm:ProvidedCHO. It is included here for the conversion of data from ESE where it is not known which object the rights apply to.

Elementti ei ole pakollinen.

Elementti: edm:rights - This is a **mandatory property** and the value given here should be **the rights statement that applies to the digital representation** as given (for example) in edm:object or edm:isShownAt/By, **when these resources are not provided with their own edm:rights** (see edm:rights documentation). The value for the rights statement in this element is a URI taken from the set of those defined for use in Europeana at

<http://pro.europeana.eu/web/available-rights-statements>

The rights statement given in this property will also by default apply to the previews used in the portal and will support portal search and display

functionality. Where there are several web resources attached to one edm:ProvidedCHO the rights statement given here will be regarded as the “reference” value for all the web resources. Therefore a suitable value should be chosen with care if the rights statements vary between different resources. In fact in such cases Europeana encourages the provision of separate rights statements for each individual web resource. For example, a low-resolution of a JPEG file could be CC-BY, while the high resolution version or a video showing the object would be CC-BY-NC. In such cases the rights statements given for the individual web resources would ‘override’ the one specified at the ore:Aggregation level. Any other associated web resources would still be governed by the edm:rights of the ore:Aggregation.

Esim. <edm:rights

rdf:resource="http://creativecommons.org/publicdomain/mark/1.0/" />

Esim. <edm:rights rdf:resource="http://www.europeana.eu/rights/rr-f/" />

Or create a reference to an instance of the cc:License class where additional details of the rights can be provided (such as an expiry date for the restrictions):
http://www.europeana.eu/rights/out-of-copyright-non-commercial/2029-06-01

or <edm:rights rdf:resource="#statement_3000095353971" />

Elementti on pakollinen.

Luokka (ns. kontekstuaalinen luokka): **cc:License** – access and usage, properties for a license

Elementti: odrl:inheritFrom - ID of a base rights statement from which the described License is derived. This value must come for a list of statements controlled by Europeana.

Esim. <odrl:inheritFrom

rdf:resource="http://www.europeana.eu/rights/out-of-copyright-non-commercial/" />

Elementti on pakollinen.

Elementti: cc:deprecatedOn - The date that the license expires, as it has been described, which implies among other things the expiration of the restrictions specified by the license.

Esim. <cc:deprecatedOn

rdf:datatype="http://www.w3.org/2001/XMLSchema-datatypes#date">2029-06-01 </cc:deprecatedOn>

Elementti ei ole pakollinen.

OpenAIRE ja Zenodo

OpenAIRE-määrittely perustuu vahvasti Dublin Coreen, vaikka siinä on muutamia i laajennuksia kuten Alternateldentifier ja GeoLocation -kentät. Käyttöoikeuksien kuvailuun voidaan käyttää DC:n Rights-kenttää, jonka sisältö on vapaatekstiä. Mutta kentällä on RightsURI-tarkenne, jonka avulla voidaan tallentaa esim. lisenssin tiedot seuraavasti:

```
<rightsList>
<rights rightsURI="info:eu-repo/semantics/openAccess" />
<rights rightsURI="http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/">
  Creative Commons Attribution 4.0 International
</rights>
</rightsList>
```

Esimerkissä on ensin kuvattu saatavuus / pääsy. Siihen on tarjolla seuraavat ennalta määritellyt vaihtoehdot, jotka on poimittu info-eu-repo -sanastosta³:

- info:eu-repo/semantics/closedAccess
- info:eu-repo/semantics/embargoedAccess
- info:eu-repo/semantics/restrictedAccess
- info:eu-repo/semantics/openAccess

Saatavuuden ja lisenssin ohella voidaan kertoa oikeudenhaltija Contributor-kentässä käyttäen RightsHolder-tarkennetta⁴.

OpenAIREssa on julkaisuille tarkoitetuissa ohjeissa käytössä pakollinen Access Level (joka tallennetaan myös DC rights -kenttää käyttäen), jonka arvot ovat edellä mainitut neljä saatavuuden arvoa info-eu-repo -sanastosta. Mielenkiintoinen tässä ohjeistuksessa on embargo, jonka käyttö on ohjeistettu erikseen. Mikäli arvoista on valittu embargo, on myös info:eu-repo/date/embargoEnd/<YYYY-MM-DD> ilmoitettava. Tutkimustietojärjestelmiä varten OpenAIRE tarjoaa polkuja ja ohjeita esim. CERIF-XML:n käyttöön⁵.

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto käyttää aineistojen kuvailuun erityisesti tutkimusaineistojen kuvailuun tarkoitettua kansainvälistä DDI-standardia. Tällä hetkellä Tietoaarkistossa on käytössä DDI:n versio 2.0, jossa

³ <https://wiki.surfnet.nl/display/standards/info-eu-repo#info-eu-repo-AccessRights>

⁴ http://guidelines.readthedocs.org/en/latest/data/field_contributor.html

⁵ OpenAIRE Guidelines for CRIS Managers <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.17065>

käyttöehtoja/oikeuksia/rajoituksia voidaan kuvata useStmnt-nimisen yläelementin alaelementeissä. Näitä alaelementtejä ovat confDec (Confidentiality Declaration), specPerm (Special Permissions), restrctn (Restrictions), citReq (Citation Requirement), deposReq (Deposit Requirement), conditions, disclaimer sekä notes (Notes and Comments).⁶ Tietoarkistossa näistä käytössä ovat elementit specPerm (aineistokohtaiset erityisehdot), restrctn (käyttöoikeudet), citReq (vaatimus aineistoon viittaamisesta), deposReq (vaatimus julkaisujen ilmoittamisesta), disclaimer (vastuuvapauslause). Lisäksi DDI:n stdyDscr-osion copyright-kentässä on teksti: "FSD:n ja aineiston luovuttajan tekemän sopimuksen mukaisesti".

Kuvailuista on tuotettu OAI-PMH-rajapinnan kautta haravoitavaksi myös DC- ja EAD-muotoiset suppeammat kuvailut. Tällä hetkellä DC-muotoisessa kuvailussa on elementissä dc:rights ainoastaan sama teksti kuin DDI:n copyright-elementissä. EAD-muotoisessa kuvailussa käyttöehdot/oikeuden/rajoitukset kuvataan accessrestrict-elementissä ja sisällöt ovat samat edellä mainituissa DDI:n kentissä copyright, specPerm (jos erityisehtoja on), restrctn, citReq ja deposReq.

DDI

Aineistojen arkistoinnin ja uudiskäytön tärkeimpiä edellytyksiä on aineistojen riittävä dokumentointi. Ensimmäisen kerran kansainvälisestä tutkimusaineistojen kuvailuformaattista sovittiin jo 1970-luvulla, mutta eri arkistojen erilaisista kuvailutarpeista, tiedonkäsittelyvälineistä ja -tavoista johtuen siitä kehittyi hyvin paljon paikallisia "murteita", eikä käytännössä voitu puhua yhdenmukaisesta kuvailusta. Tähän epäkohtaan puututtiin vuonna 1995, kun [ICPSR](#) (Inter-university Consortium for Political and Social Research) perusti komitean kehittämään standardia yhteiskuntatieteellisen data-aineiston kuvailua ja koodikirjojen tekoa varten. Komitean jäsenet edustivat laajaa asiantuntemusta yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen ja dokumentoinnin alueella. Komitean ehdotus uudeksi metadataformaattiksi sai nimekseen DDI (Data Documentation Initiative).

Nykyään DDI-formaattia ylläpitää ja kehittää kansainvälinen [DDI-allianssi](#) (DDI Alliance), jota isännöi Michiganin yliopisto. Allianssin jäseninä on data-arkistoja, yliopistoja ja tilasto- ja aineistonkeruuhjelmistoja tuottavia organisaatioita ympäri maailmaa. Jokaisella jäsenellä on yksi edustaja allianssin asiantuntijaryhmässä, joka kokoontuu kerran vuodessa. DDI-formaatti on vapaasti kenen tahansa saatavilla, mutta vain allianssin jäsenet voivat vaikuttaa sen sisältöön. DDI:tä kehitettäessä tehtiin ja tehdään vertailuja muihin kuvailustandardeihin, mm. MARC:iin, ISO690-2:een, SDMX:ään ja Dublin Coreen. DDI-formaatin mukaiset kuvailutiedot tallennetaan XML-muodossa. [XML \(Extensible Markup Language\)](#) on dokumenttirakenteiden määrittely- ja esitystapakieli, joka on tarkoitettu rakenteisen informaation tallennukseen ja

⁶ DDI versio 2.1

<http://www.ddialliance.org/sites/default/files/version2-1-all.html#2.4.2>

jakeluun verkossa. XML tarjoaa laitteisto- ja ohjelmistoriippumattoman menetelmän tietojen hallintaan. Yksittäisessä XML-dokumentissa sallitut elementit (dokumentin osat, esimerkiksi otsikot, listat jne.) ja niiden väliset suhteet, järjestys ja toistettavuus määritellään dokumenttityyppimäärittelyssä eli DTD:ssä (Document Type Definition) tai skeemassa (schema).⁷

Käyttöoikeuksien metatiedon tallennuksen kannalta relevantit DDI-elementit ovat DDI:allianssin mukaan:

<copyright> 1.1.3.2 Copyright

- Optional
- Not Repeatable
- Attributes: [ID, xml:lang, source](#)

Description: Copyright statement for the work at the appropriate level. Copyright for data collection (2.1.3.2) maps to Dublin Core Rights. Inclusion of this element is recommended element.

Example(s):

<copyright>Copyright(c) ICPSR, 2000</copyright>

Copyright-elementti toistuu skeeman useassa kohdassa.

<useStmnt> 2.4.2 Use Statement

- Optional
- Repeatable
- Attributes: [ID, xml:lang, source](#)

Description: Information on terms of use for the data collection.

<confDec> 2.4.2.1 Confidentiality Declaration

- Optional
- Not Repeatable
- Attributes: [ID, xml:lang, source](#), required, formNo, URI

Description: This element is used to determine if signing of a confidentiality declaration is needed to access a resource. The "required" attribute is used to aid machine processing of this element, and the default specification is "yes". The "formNo" attribute indicates the number or ID of the form that the user must fill out. The "URI" attribute may be used to provide a URN or URL for online access to a confidentiality declaration form.

Example(s):

<confDec formNo="1">To download this dataset, the user must sign a declaration of confidentiality.

</confDec>

<confDec URI="http://www.icpsr.umich.edu/HMCA/CTSform/contents.html">

To obtain this dataset, the user

must complete a Restricted Data Use Agreement.</confDec>

⁷ Aineistonkuvailun DDI-formaatti, Tietoarkisto (suora lainaus).

<http://www.fsd.uta.fi/fi/aineistot/arkistointi/ddi.html>

<specPerm> 2.4.2.2 Special Permissions

- Optional
- Not Repeatable
- Attributes: [ID](#), [xml:lang](#), [source](#), required, formNo, URI

Description: This element is used to determine if any special permissions are required to access a resource. The "required" attribute is used to aid machine processing of this element, and the default specification is "yes". The "formNo" attribute indicates the number or ID of the form that the user must fill out. The "URI" attribute may be used to provide a URN or URL for online access to a special permissions form.

Example(s):

`<specPerm formNo="4">The user must apply for special permission to use this dataset locally and must complete a confidentiality form.</specPerm>`

<restrctn> 2.4.2.3 Restrictions

- Optional
- Not Repeatable
- Attributes: [ID](#), [xml:lang](#), [source](#)

Description: Any restrictions on access to or use of the collection such as privacy certification or distribution restrictions should be indicated here. These can be restrictions applied by the author, producer, or disseminator of the data collection. If the data are restricted to only a certain class of user, specify which type.

Example(s):

`<restrctn>` In preparing the data file(s) for this collection, the National Center for Health Statistics (NCHS) has removed direct identifiers and characteristics that might lead to identification of data subjects. As an additional precaution NCHS requires, under Section 308(d) of the Public Health Service Act (42 U.S.C. 242m), that data collected by NCHS not be used for any purpose other than statistical analysis and reporting. NCHS further requires that analysts not use the data to learn the identity of any persons or establishments and that the director of NCHS be notified if any identities are inadvertently discovered. ICPSR member institutions and other users ordering data from ICPSR are expected to adhere to these restrictions.`</restrctn>`

`<restrctn>` ICPSR obtained these data from the World Bank under the terms of a contract which states that the data are for the sole use of ICPSR and may not be sold or provided to third parties outside of ICPSR membership. Individuals at institutions that are not members of the ICPSR may obtain these data directly from the World Bank.`</restrctn>`⁸

---

⁸ XML Schema Tag Vocabulary v. 2.1 (suora lainaus)

<http://www.ddalliance.org/sites/default/files/version2-1-all.html#2.4.2>

Kielipankki ja Metashare

Eurooppalaisella [CLARIN-infrastruktuurilla on yhteinen lisenssiluokitus](#). Luokitusta noudattaa myös [Kielipankki](#), joka on kansallisen FIN-CLARIN-konsortion ylläpitämä suomalainen palvelukokonaisuus.

CLARIN-lisenssijärjestelmässä lisenssit on jaettu kolmeen pääluokkaan: julkinen pääsy (PUB), pääsy luotetun verkoston jäsenille (ACA) sekä rajoitettu pääsy (RES). Kuhunkin pääluokkaan voi liittyä lisäehtoja, jotka on jaoteltu seuraavasti:

- Tunnistamiseen ja pääsyyn liittyvät ehdot (ID, AFFIL, PERM, FF, PLAN)
- Yleiset käyttöehdot (BY, NC, INF, LOC, LRT, PRIV)
- Levittämiseen liittyvät ehdot (NORED, ND, DEP, SA)
- Muut käyttöehdot (ts. mahdolliset aineistokohtaiset erityisehdot)

Kieliaineistojen kohdalla ACA tarkoittaa käytännössä, että aineistoon pääsee suoraan kirjautumalla HAKA- tms. luottamusverkoston tunnuksella, mikäli kirjautumisen mukana teknisesti siirtyy tieto, että henkilöllä on organisaatiossaan tutkimukseen liittyvä työtehtävä. RES-luokkaan kuuluvat aineistot edellyttävät aina sekä kirjautumista että henkilökohtaisesti myönnettävää käyttöoikeutta. Kielipankissa saatavilla olevien RES-tyyppisten aineistojen henkilökohtaista käyttöoikeutta voi hakea [Kielipankin oikeudet](#) -palvelussa, joka on Kielipankin tarpeisiin räätälöity CSC:n tuottaman REMS-palvelun instanssi. tarjoaa mahdollisuuden hakea henkilökohtaista käyttöoikeutta RES-tyyppisiin aineistoihin. Palvelun kautta voi hakea kootusti oikeuksia myös Kielipankin ACA-aineistoihin, jos pääsyä ei suoraan myönnetä pelkällä kirjautumisella (esim. jos oma työtehtävä ei suoraan liity tutkimukseen tai jos kyseessä on opiskelija).

<http://www.helsinki.fi/finclarin/calculator/ClarLicenseCategory.html>

Koska kieliaineistojen käyttörajoitusten hahmottaminen on usein hankalaa myös aineistoa kerääville tutkijoille, FIN-CLARIN pyrkii tukemaan heitä siinä.

Lisenssivalitsimen (ks. [CLARIN-lisenssivalitsin](#)) avulla aineiston tuottaja voi valita listalta erilaisia aineiston ominaisuuksia, joiden pohjalta valitsin määrittää aineistoa todennäköisesti koskevat käyttörajoitukset. Valitsin sulkee automaattisesti pois keskenään ristiriitaiset käyttöehtojen yhdistelmät. Käyttäjä näkee lopuksi tallennussopimus pohjan sekä loppukäyttäjän lisenssitekstin, joissa aineiston käyttörajoitukset ovat mukana.

Kielipankin aineistojen metatiedot tallennetaan tällä hetkellä META-SHARE-tietokantaan, jossa on käyttöoikeuksiin liittyvinä kenttinä saatavuus (availability), lisenssi, rajoitukset (restrictions), käyttäjätyyppi (user nature), jakeluosoite (download location), jakelumedia (distribution access/medium), viittausohje (kentän käyttö on muuttumassa), lisensoija, jakeluoikeuden haltija, IPR-oikeuksien haltija sekä yhteyshenkilö.⁹ Kaikki kentät ovat toistettavia. META-SHAREn kentät ovat koneluettavia, mutta lisenssi-kenttä on ainoastaan

⁹ <http://www.meta-net.eu/meta-share/META-SHARE%20%20documentationUserManual.pdf>

suuntaa antava. Tarkemmat Kielipankin aineistoja koskevat lisenssitiedot ovat kuitenkin näkyvissä META-SHAREn ulkopuolella. Loppukäyttäjille suunnatut lisenssitekstit tuotetaan CLARIN-lisenssijärjestelmän mukaisesti määriteltyjen aineistokohtaisten käyttörajoitusten pohjalta.

CMDI - Component MetaData Infrastructure, CLARIN ja META-SHARE

CMDI on CLARIN-yhteisön kehittämä standardi, jonka avulla pyritään mahdollistamaan kielientutkimuksen monien erilaisten käytäntöjen ja tarpeiden seurauksena syntyneiden aineistojen metadatojen aggregoiminen¹⁰ Tietokomponenttirekisteri sisältää elementtejä esimerkiksi CLARIN TEI:sta, META-SHARE:stä ja joistakin muista järjestelmistä. Access-komponentteja on monista eri standardeista. Rekisteriin on myös luotu omia CMDI-tietoelementtejä.¹¹

CMDI-komponenttien joukossa on tarjolla myös DC:n tai OLACin mukaiset kentät, esim. komponentti [component-dc-rights](#).

CLARINin omat lisenssit, joita käytetään myös Kielipankissa, voidaan ilmaista kahdeksantoista eri tagin avulla. (Lisenssit kuvattu alla).

Tunnistamiseen ja pääsyyn liittyvät ehdot	
ID	Käyttäjän on tunnistauduttava. (ACA, RES)
AFFIL=x	Käyttäjän on kuuluttava tiettyyn yhteisöön päästäkseen käyttämään kielivaraa. Yhteisö voi olla esim. yliopistojen tutkimushenkilöstö (x=EDU) tai yleisesti kielen tai kieliteknologian tutkijat (x=META).
AFFIL=EDU	Käyttäjän on kuuluttava yliopistojen tai korkeakoulujen tutkimushenkilöstöön päästäkseen käyttämään kielivaraa.
AFFIL=META	Käyttäjän on kuuluttava yleiseen kielen tai kieliteknologian tutkijoiden yhteisöön (META) päästäkseen käyttämään kielivaraa.
PERM	Käyttäjälle voidaan myöntää pääsy kielivaraan vain tapauskohtaisesti, esimerkiksi tutkimussuunnitelman perusteella tai maksusta. (RES)
FF	Kielivaran käyttämisestä peritään maksu.
PLAN	Käyttäjältä edellytetään tutkimussuunnitelmaa. (RES)
Yleiset käyttöehdot	
BY	Kielivaran tekijä(t) on mainittava. (PUB/ACA/RES)
NC	Kielivara on saatavilla vain ei-kaupallisiin tarkoituksiin. (PUB/ACA/RES)
INF	Mikäli kielivarasta syntyy julkaisu, siitä pitää tiedottaa kielivaran oikeudenhaltijalle. (PUB/ACA/RES)

¹⁰Introducing Component Metadata. CLARIN. <http://www.clarin.eu/cmdj>, [Component: cmdi-generalinfo](#)

¹¹ CDMI rekisteri [Component: cmdi-access](#)

LOC	Kielivaran käyttö on sallittu ainoastaan tietyllä palvelimella, eikä sitä saa siirtää tai kopioida muualle. (ACA/RES)
LRT	Kielivaraa saa käyttää ainoastaan kielentutkimukseen ja kieliteknologiseen kehitystyöhön.
PRIV	(aik. PD) Kielivara sisältää henkilötietoja. (RES)
Levittämiseen liittyvät ehdot	
NORED	Kopioita ei saa levittää. (ACA/RES)
ND	Kielivarasta tehtyjen johdannaisten tai alkuperäisen kielivaran osia sisältävien uusien teosten levittäminen on kielletty. (PUB)
DEP	(aik. ReD) Kielivaran muokattuja versioita voidaan levittää CLARIN-palvelun kautta sopimalla asiasta erikseen CLARINin kanssa. (ACA/RES)
SA	Käyttäjä saa levittää muutettua tai yhteenliitettyä kielivaraa ainoastaan samoilla ehdoilla kuin alkuperäistä kielivaraa. (PUB)
Muut käyttöehdot	
*	Kielivaraan liittyy muita erikoisehtoja, joihin käyttäjän on kiinnitettävä huomiota.

CLARIN PUB -lisenssit

- Ladattava käyttöluja: [CLARIN PUB](#) v0.91 (.rtf)
- (sisältää kaikki lisäehdot, joiden yhdistelmiä voidaan käyttää tarpeen mukaan)
- Muita julkisia lisenssejä, joita on mahdollista käyttää CLARIN PUB -tyyppisillä kielivaroilla:
  - CC0 1.0 (Creative Commons, public domain = no copyright),
<http://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/>
  - CC BY 3.0 (Creative Commons - Attribution),
<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/>
  - CC BY SA 3.0 (Creative Commons - Attribution, Share Alike),
<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>
  - CC BY ND 3.0 (Creative Commons - Attribution, No Derivatives),
<http://creativecommons.org/licenses/by-nd/3.0/>
  - EUPL 1.1. (European Union Public Licence),
<https://joinup.ec.europa.eu/software/page/eupl/licence-eupl>
  - GPL v 3.0 (GNU General Public License),
<http://www.gnu.org/licenses/gpl-3.0.html>
  - LGPL (GNU Lesser General Public License),
<http://www.gnu.org/copyleft/lesser.html>

<http://www.gnu.org/copyleft/lesser.html>

<http://www.gnu.org/copyleft/lesser.html>

CLARIN ACA -lisenssit

- Ladattava käyttöluja: [CLARIN ACA](#) v0.91 (.rtf)

- (sisältää kaikki lisäehdot, joiden yhdistelmiä voidaan käyttää tarpeen mukaan)
- [ACA \(lisenssin oikeudellinen teksti\)](#)
- [ACA NC \(lisenssin oikeudellinen teksti\)](#)
- [ACA NC ReD \(lisenssin oikeudellinen teksti\)](#)
- [ACA Inf NC ReD \(lisenssin oikeudellinen teksti\)](#)

CLARIN RES -lisenssit

- Ladattava käyttöluopateksti: [CLARIN RES v0.91 \(.rtf\)](#)
- (sisältää kaikki lisäehdot, joiden yhdistelmiä voidaan käyttää tarpeen mukaan)
- [RES \(lisenssin oikeudellinen teksti\)](#)
- [RES PD \(lisenssin oikeudellinen teksti\)](#)
- [RES Inf NC \(lisenssin oikeudellinen teksti\)](#)
- [RES NC ReD \(lisenssin oikeudellinen teksti\)](#)
- [RES PD NC ReD \(lisenssin oikeudellinen teksti\)](#)
- [RES Inf PD NC ReD \(lisenssin oikeudellinen teksti\)](#)
- [RED LOC Inf PD NC ReD \(lisenssin oikeudellinen teksti\)](#)

Mm. Kielipankin käyttämä laaja kieliaineistojen META-SHARE-hakemistopalvelu¹² pohjautuu META-SHARE-yhteisön rakentamaan metadataskeemaan, joka on tarkoitettu erityisesti kieliaineistoille ja kielen tutkimukseen ja käsittelyyn liittyville työkaluille (yhteisnimitys kielivarat, language resources). Lisenssien ja oikeuksienhallinnan osalta skeema ei ole CLARIN:ille täysin riittävä, mutta käytännössä ongelma on ratkaistu siten, että Kielipankki tarjoaa lisenssitiedot erikseen itse.

Open Digital Rights Language ODRL ja Rights Expression Language REL

Rights Expression Language (REL) on yleiskäsite jolla viitataan käyttöoikeuksien kuvaamiseen tarkoitettuun koneymmärrettävään määrittelyyn. Niitä ovat esimerkiksi ccREL, ODRL ja jo aiemmin mainittu ONIX-PL.

Osa REL-määrittelyistä on kapea-alaisia. Esimerkiksi ccREL on tarkoitettu vain Creative Commons -lisenssien kuvaamiseen¹³. Vastaavasti ONIX-PL -standardilla voidaan kuvata periaatteessa mikä tahansa aineiston käyttöä koskeva lisenssi tai muu sopimus. Vielä huomattavasti laajempi käyttöoikeuksien kuvaamisen väline on Open Digital Rights Language (ODRL), joka on kaikenlaisten digitaalisten aineistojen ja tuotteiden käyttöoikeuksien ja -rajoitusten ilmaisemiseen tarkoitettu avoin semanttinen (koneluettava) standardi. Sitä voidaan käyttää mm. e-kirjojen julkaisemisessa sekä uutistuotannossa käyttöoikeuksien ja käyttörajoitusten ilmaisemiseen. ODRL-implemентаatioita on kehitetty

¹² META-SHARE www.meta-share.eu, skeema
<http://www.meta-net.eu/meta-share/metadataschema>

¹³ ccREL: The Creative Commons Rights Expression Language
<https://www.w3.org/Submission/ccREL/>

käytettäväksi mm. informaation visualisoinnin ja geolokaatitietojen yhteydessä. ODRL-standardia on käytetty myös Nokian puhelimissa estämään tekijänoikeussuojattujen tiedostojen lähettämistä muille.

ODRL-standardin avulla tieto käyttöoikeuksista voidaan ainakin periaatteessa siirtää järjestelmästä toiseen luotettavasti, kunhan sovellukset tukevat ODRL:ää ja toteutukset ovat riittävän yhteismitallisia. ODRL:llä voidaan ilmaista laajasti erilaisia lupia, rajoituksia, käyttöehtoja ja sopimuksia oikeuksien hallinnoijien kanssa. Sitä voidaan käyttää esimerkiksi musiikin, E-kirjojen ja tietokoneohjelmien yhteydessä. Se on avoimesti saatavilla, eikä siihen liity lisensointivaatimuksia. Standardin kehittämisestä vastaa nykyisin W3C.¹⁴

ODRL:stä on olemassa itsenäinen implementaatio eli Core Model, jonka lisäksi siitä on johdettu eri syntaksiversiota (mm. XML, RDF, JSON ja Ontology). ODRL:n pelkästään CC-lisenssien kuvaamiseen tarkoitettu Creative Commons Profile on luonnosasteella eikä sitä ole kehitetty vuoden 2014 jälkeen.¹⁵ Profiilin käyttö lienee jäänyt vähäiseksi.

ODRL:n keskeinen entiteetti Policy, joka sisältää muut elementit kuten Permission, Asset (aineisto), Party (esim. tekijänoikeuksien hallinnoija), Duty sekä Prohibition. Aineisto ja siihen liittyvä rajoitus tai oikeus voidaan ilmaista Relation-attribuutilla. ODRL Core Model on tarkoitettu käytettäväksi muiden metadastandardien kanssa, koska sillä ei voi kuvata muita kuin käyttöoikeuksiin ja rajoituksiin liittyviä tietoja. Nimiavaruus merkitään tiedostoon URI:lla.¹⁶

Tällä hetkellä ODRL:n piirissä valmistellaan mm. linked data -profiilia ja sekä siitä johdettavaan linkitetyn datan käyttöoikeuksiin liittyvää sovellusta.¹⁷

Esimerkki ODRL Version 2.0 XML Encoding -spesifikaatiosta:

```
<o:permission>
<o:asset id="as1" uid=http://example.com/music:1234908
relation="http://w3.org/ns/odrl/vocab#target"/>
  <o:action id="ac1" name="http://w3.org/ns/odrl/vocab#play"/>
```

---

¹⁴ ODRL. W3C. <https://www.w3.org/community/odrl/>

¹⁵ ODRL 2.1 / Creative Commons Profile. Draft Specification: 25 September 2013
<https://www.w3.org/community/odrl/work/cc/>

¹⁶ ODRL Version 2.1 Ontology <http://w3.org/ns/odrl/2/>.

¹⁷ Conditional access to Linked Data,
<http://conditional.linkeddata.es/ldr/en/index.html>; Permissions & Obligations

```

<o:constraint
name=http://w3.org/ns/odrl/vocab#spatialoperator="http://w3.org/ns/odrl/vocab#eq" rightOperand="http://www.itu.int/tML/tML-ISO-3166:it"/>
  <o:party id="p1" uid="http://example.com/sony:10"
function="http://w3.org/ns/odrl/vocab#assigner"/>
  <o:party id="p2" uid="http://example.com/billie:888"
function="http://w3.org/ns/odrl/vocab#assignee"/>
</o:permission>

```

MARC 21

MARC 21 -formaattissa on useita käyttöoikeuksien metatietojen tallennuksessa tarvittavia kenttiä, joista jokaisessa on useita tietoelementtejä (osakenttiä). Suomalaisille kirjastoille on laadittu ohje näiden kenttien käytöstä Tätä kirjoitettaessa (huhtikuu 2016) ohje kattaa kentät 506 (Huomautus pääsyrajoituksista), 540 (Huomautus käytön ja kopioinnin ehdoista) ja 542 (Huomautus tekijänoikeudesta). Siihen on tarkoitusta lisätä erityisesti tutkimusdatan käyttöoikeustietojen tallennusta varten kentät 355 (Salassapitoaste) ja 357 (Tekijän / tuottajan määräykset jakelusta).

Tallennusohjeen avulla pyritään yhdenmukaistamaan sekä käyttöoikeuksien metatietojen sisältöä että muotoa. Tavoitteena on, että kirjastot tallentaisivat samoja tietoja yhteismitallisesti. Yhteinen formaatti ja kuvailusäännöt eivät vielä riitä takaamaan tätä, vaikka ovatkin yhteismitallisuuden välttämätön edellytys.

Tekijänoikeutta koskevat tiedot tallennetaan kenttään 542. Sen tietoelementit / osakentät ovat:

- \$a – Henkilötekijä
- \$b – Henkilötekijän kuolinaika
- \$c – Yhteisötekijä
- \$d – Oikeudenomistaja
- \$e – Oikeudenomistajan yhteystiedot
- \$f – Tekijänoikeusmerkintö
- \$g – Tekijänoikeuden päivämäärä
- \$h – Tekijänoikeuden uudistamispäivämäärä
- \$i – Julkaisuaika
- \$j – Julkaisemattoman teoksen valmistumisaika
- \$k – Julkaisija
- \$l – Tekijänoikeudellinen tila
- \$m – Julkaistu / ei julkaistu
- \$n – Huomautus
- \$o – Tekijänoikeushuomautuksen tekopäivä
- \$p – Julkaisu- tai valmistumismaa
- \$q – Tekijänoikeustiedon tuottaja

- \$r – Tekijänoikeuslain toimivalta-alue
- \$s – Tekijänoikeustiedon lähde, joko luetteloinnin kohde tai muut lähteet
- \$u - URI. Linkki (URN tai URL) tiedostoon, jossa käyttöoikeustiedot esitetään standardimuodossa.
- \$3 - Aineiston osa, jota tiedot koskevat

Lisenssejä koskevat tiedot kentässä 540 voidaan jakaa seuraaviin tietoelementteihin:

- \$a - Käytön ja kopioinnin ehdot
- \$b - Käyttöluvan antaja
- \$c - Käyttöehtojen peruste
- \$d - Oikeutetut käyttäjät
- \$u - URI. Linkki (URN tai URL) tiedostoon, jossa käyttöoikeustiedot esitetään standardimuodossa.
- \$3 - Aineisto, jota tiedot koskevat
- \$5 - Organisaatio, johon kentän tiedot pätevät

Saatavuutta eli pääsyä koskevat tiedot kentässä 506 ovat:

- \$a - Pääsyrajoituksen ehdot
- \$b - Pääsylvuan antaja
- \$c - Fyysisen pääsyn vaatimat järjestelyt
- \$d - Oikeutetut käyttäjät
- \$e - Pääsyn ehtojen peruste
- \$f - Pääsyrajoitus standarditerminologialla
- \$u - URI (linkki tiedostoon, jossa pääsyrajoitusta koskevaa lisäinformaatiota)
- \$2 - f-osakentässä käytetyn standarditerminologian lähde
- \$3 - Aineisto, jota tiedot koskevat
- \$5 - Organisaatio, johon kentän tiedot pätevät

Vaikka MARC-formaatti ei ole käyttöoikeuksien metatietojen osalta kattava, se tarjoaa kuitenkin kohtuulliset edellytykset tietojen tallennukselle. Formaatin perustuminen amerikkalaiselle lainsäädännölle ja julkaisujen kuvailulle tuottaa kuitenkin haasteita. Tutkimusdatalla voi olla varsinaisen tekijänoikeussuojan asemesta vain luettelosuoja. Tämä voidaan ilmaista osakentässä 542 \$l, mutta ei koneymmärrettävästi. Luettelosuojan raukeamisen ajankohtaa ei myöskään voida tallentaa. Normaali tekijänoikeuden suoja olisi laskettavissa tekijän kuolinvuoden perusteella, mutta luettelosuoja (ja lähioikeussuoja) lasketaan julkaisuvuoden perusteella.

CC-lisenssin nojalla käytettävissä olevan tekijänoikeuden suojaaman opinnäytteen käyttöoikeustiedot voivat näyttää esimerkiksi tältä (kentässä 856 on opinnäytteen verkko-osoite):

506 0# \$a Aineisto on vapaasti saatavissa. \$f Unrestricted online access \$2 star

540 ## \$c CC BY-NC-ND 1.0 \$u

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/1.0/fi/>

542 1# \$a Niemelä, Matti \$l tekijänoikeudet voimassa \$o 20141015 \$q

FI-NL \$r fi \$s Theseus \$u

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610404>

856 40 \$u <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201304214696>

Kentässä 506 oleva pääsyn määrittäminen on tallennettu sekä vapaatekstinä osakenttään \$a että standardimuodossa eli kontrolloidun sanaston terminä osakenttään \$f. Valitettavasti kaikkia keskeisiä tietoelementtejä ei voida tallentaa koneymmärrettävästi. Esimerkiksi tekijänoikeudellinen tila (tietoelementti 542 \$l) voidaan tallentaa vain suomenkielisenä fraasina, jolle (amerikkalainen) kirjastojärjestelmä ei pysty tekemään mitään.

Osakenttään 540 \$c (käyttöehtojen peruste) tallennetaan ohjeen mukaan lisenssin nimi tai - kuten esimerkissä - lyhenne. Yksittäistä lisenssiä koskevat tiedot pitäisi tallentaa aina samalla tavalla, koska tietokone ei välttämättä ymmärrä että CC BY NC ND 1.0 ja CC BY-NC-ND 1.0 ovat sama asia. Lisensseistä ja niiden versioista tulisi laatia kontrolloitu sanasto, johon kuvailussa olisi mahdollista viitata.

Osakenttiin 542 \$q ja \$r tallennetaan tiedot siitä, kuka metatiedot on laatinut, ja minkä maan tekijänoikeuslainsäädäntöön ne perustuvat. Tietojen tulisi olla koodimuotoisia; esimerkissä on käytetty Kansalliskirjaston ISIL-koodia ja Suomen maakoodia.

Tutkimusaineiston (esimerkkinä Nuorisobarometri 2009) käyttöoikeustiedot voisivat MARC 21 -formaattilla tallennettuina näyttää esimerkiksi tältä:

506 0# \$a Aineisto on vapaasti saatavissa. \$f Unrestricted online access \$2 star

540 ## \$a Aineisto on käytettävissä tutkimukseen, opetukseen ja

opiskeluun <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/1.0/fi/>

542 1# \$a Nuorisoasiain neuvottelukunta \$l luettelosuojat voimassa \$o

20141015 \$q FI-NL \$r fi \$s Theseus \$u

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610404>

856 40 \$u

https://services.fsd.uta.fi/catalogue/FSD2484?study_language=fi

Tämän FSD:n Aila-järjestelmässä olevan tutkimusaineiston metatiedoissa ei mainita lisenssiä, vaan vain 540 \$a:ssa olevat käyttöehdot.

Aineisto on vapaasti saatavissa -linjaus ei tarkkaan ottaen pidä paikkaansa, koska aineiston poiminta edellyttää Aila-tietojärjestelmään rekisteröitymistä. Kuvailussa sitä voitaneen kuitenkin soveltaa.

Kirjastot ovat siis periaatteessa valmiita tallentamaan tutkimusaineistojen kuvailuja käyttöoikeustietoineen. Ongelmana on, etteivät kirjastojärjestelmät kykene vielä käyttämään näitä tietoja tehokkaasti hyväksi edes silloin, kun ne ovat MARC-muodossa. Vielä hankalampi tilanne on silloin, jos käyttöoikeustiedot saadaan kustantajalta jossakin muussa formaatissa tai - kuten on usein käynyt - MARC-formaatissa, mutta tallennettuna eri tavalla kuin Suomessa on tapana. Tällöin tiedot pitää ensin muuntaa Suomen oloihin ja järjestelmiin sopiviksi.

Yllä oleva koskee siis vain julkaisujen ja tutkimusaineistojen kuvailua. Lisenssien kuvailua jossakin REL-formaatissa ei ole vielä aloitettu, koska CC-lisenssien kuvaamisen tarve on vähäinen niiden verkossa olevien tiivistelmien ansiosta. Myöskään PAS-arkistoon ei vielä toistaiseksi ole viety käyttöoikeustietoja. Kansalliskirjasto on tallentanut arkistoon vasta verkkoaineistoja, joita ei ole tarkoitus konvertoida.

Dublin Core

Dublin Core sai alkunsa 90-luvun puolivälissä, kun verkkojulkaisujen löytymistä haluttiin parantaa luomalla yksinkertainen järjestelmästä riippumaton kuvailuformaatti, jossa olisi kaikkein olennaisimmat kentät. Sittemmin Dublin Corea on hyödynnetty runsaasti myös tietokantapohjaisissa sovellutuksissa.

Alkuperäinen yksinkertainen (simple) Dublin Core koostuu 15 peruselementistä mutta pian ilmeni tarve kuvailla kohteita yksityiskohtaisemmin. Tämä toteutettiin luomalla elementeille tarkenteita (qualifiers) ja saatiin Qualified Dublin Core. Näin DC on tarpeen vaatiessa mahdollista laajentaa tai supistaa (inflate). Nykyään puhutaan pikemmin termeistä kuin elementeistä ja tarkenteista. Termeillä on kuitenkin edelleen sisäinen hierarkia, jota voi hyödyntää, jos se katsotaan tarpeelliseksi. Dublin Coren kansainvälinen ylläpito-organisaatio DCMI (Dublin Core Metadata Initiative) julkaisee [DCMI metadata termien rekisteriä](#). Kansalliskirjasto ylläpitää suomenkielistä Dublin Core -versiota sekä ohjetekstejä ja Dublin Core -tallennuslustausta. Kansalliskirjasto edistää Dublin Coren hyödyntämistä erilaisissa tiedonhaku-sovelluksissa.

Suppeassa 15 peruselementin Dublin Core -formaatissa voidaan käyttää vain Oikeudet eli Rights-kenttää käyttöoikeuksien kuvaamiseen. Sen kuvaus on: Oikeudet-kenttään voidaan tallentaa lyhyt maininta tallenteen käyttöoikeuksista tai linkki tarkempiin tekijänoikeustietoihin tai palveluun, joka antaa tietoja tallenteen käyttömahdollisuuksista.

Qualified Dublin Corea ja tarkenteita käyttäen päästään kuvaamaan saatavuutta, käyttöä ja tekijänoikeudellista statusta koskevia tietoja MARC 21 formaatin tapaan. Qualified Dublin Coresta saadaan lisäelementti "rightsHolder" ja rights-elementin tarkenteet (qualifiers) "access" ja "license".

"access"-tarkenteella voidaan ilmaista saatavuutta (pääsyä) ja "license"-tarkenteella käyttöä ja lisensejä. "uri"-tarkenteella voidaan linkittää lisenssin tarkempaan ulkoiseen kuvaukseen. "rightsHolder"-elementillä kerrotaan tekijänoikeuksien haltija. "dateCopyrighted"-tarkennetta voi käyttää ilmaisemaan milloin kohteen tekijänoikeudellinen suoja on alkanut. Voi myös todeta, että dc.- ja dcterms.-nimiavaruudet eroavat toisistaan, sillä (uudempi ja periaatteessa suositeltu) dcterms sisältää elementteinä mainittuja tekijänoikeuksiin liittyviä termejä ("license", "rightsHolder" ja "dateCopyrighted"), jotka Qualified Dublin Coressa ilmaistaan qualifiereina. Tosin dctermsin käyttö julkaisuarkistoissa on edelleen melko harvinaista, eikä siinä mielessä tässä yhteydessä kovin relevantti.

Esimerkkien syntaksi noudattaa Simple Archive -formaattia, jota käytetään yleisesti datan importoinnissa DSpace-julkaisuarkistoon¹⁸:

Esimerkki 1.

DC.Rights-kentät aineistolle joka ei ole tekijänoikeuden suojaamaa ja on käytettävissä rajoituksetta

```
<dcvalue element="rights" qualifier="access" language="fi">Aineisto on
vapaasti saatavissa</dcvalue>
<dcvalue element="rights" qualifier="access" language="en">Unrestricted
online access</dcvalue>
<dcvalue element="rights" qualifier="license">Public domain</dcvalue>
<dcvalue element="rights" qualifier="license" language="fi"
qualifier="uri">http://creativecommons.org/publicdomain/mark/1.0/deed.fi</dcvalue>
<dcvalue element="rights" qualifier="license" language="en"
qualifier="uri">http://creativecommons.org/publicdomain/mark/1.0/</dcvalue>
```

Esimerkki 2.

DC.Rights-kentät aineistolle joka on tekijänoikeuden suojaamaa mutta jota saa käyttää CC-lisenssin perusteella.

```
<dcvalue element="rights" qualifier="access" language="fi">Aineisto on
vapaasti saatavissa</dcvalue>
<dcvalue element="rights" qualifier="access" language="en">Unrestricted
online access</dcvalue>
<dcvalue element="rights" qualifier="rightsHolder">Niemelä,
Matti</dcvalue>
<dcvalue element="rights" qualifier="license">CC BY-NC-ND 1.0</dcvalue>
<dcvalue element="rights" qualifier="license" language="fi"
qualifier="uri">http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/1.0/fi/</dcvalue>
<dcvalue element="rights" qualifier="license" language="en"
qualifier="uri">http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/1.0/</dcvalue>
```

¹⁸ KUMEA:n kiwi-sivustolta:

<https://www.kiwi.fi/pages/viewpage.action?pageId=37979531>

[DCMI](#) ei tunnista muotoa dc.rights.access, sen sijaan löytyy termi accessRights, joka korvaa termin "access". Molempia muotoja esiintyy yleisesti DC-metadatatassa mutta termin "accessRights" käyttö olisi suotavaa.

METS

Muun muassa kun aineistoja siirretään pitkäaikaissäilytyksen piiriin vaatimukseen kuuluu useimmiten aineiston paketointi METS:iin. Näin on myös Suomessa, jossa KDK-standardisalkkuun on luotu oma profiili. METS:in kehittämistä koordinoi Library of Congress.¹⁹ Rajoitukset aineistojen säilytyksen aikaisille toimenpiteille kuvataan osana hallinnollista metatietoa, ja ne voidaan ilmaista käyttäen PREMIS Rights metatietoformaattia METS -elementissä. PREMIS-standardia käsitellään tarkemmin alla pitkäaikaissäilytyksen yhteydessä.

Siirtopaketissa on oltava erikseen määriteltävät aineistoa kuvailevat ja määrittelevät metatietoelementit, jotta se voidaan muokata säilytyspaketiksi ja tallentaa PAS-palveluun. Siirtopaketin on vastattava KDK:n METS-profiilia, ja siirtopaketissa olevien digitaalisten objektien tiedostomuotojen on vastattava KDK:n määrittelyissä annettuja tiedostomuotoja [KDK_TDSTO]. KDK:n METS-profiili perustuu METS:n versioon 1.11. METS-dokumentti koostuu viidestä osiosta: dokumentin otsakkeesta, kuvailevasta metatiedosta, hallinnollisesta metatiedosta, rakenteellisesta metatiedosta ja varsinaisista säilytettävistä digitaalisista objekteista. Dokumentin otsake sisältää tiedot muun muassa paketin luontiajasta ja paketin luoneesta organisaatiosta. Kuvaileva metatieto sisältää aineiston kuvailun yhdellä tai useammalla KDK-standardisalkun määrittelemällä kuvailuformaattilla. Hallinnollinen metatieto sisältää muun muassa säilytettävän aineiston tekniset metatiedot, käyttörajoitukset ja aineiston syntyhistorian. Hallinnollinen metatieto voi sisältää myös tiedot fyysisestä aineistosta, josta säilytettävä aineisto on muodostettu (lähdetiedot). Rakenteellisessa metatiedossa esitetään miten säilytettävät objektit liittyvät toisiinsa. Rakenteellisella metatiedolla voidaan esimerkiksi kertoa digitoitun kirjan, jossa jokainen sivu on erillinen tiedosto, sivujärjestys. Tiedosto-osio sisältää viitteet varsinaisiin säilytettäviin objekteihin ja mahdollisesti niiden erilaisiin manifestaatioihin.²⁰

Jos aineistojen käyttöön liittyy oikeudellisia rajoituksia, ne pitää esittää mahdollisimman tarkasti siirto- tai jakelupaketissa sektorikohtaisten kuvailuohjeiden mukaisesti. Tällaisia rajoitteita voivat olla esimerkiksi aineiston tekijänoikeudellinen status, lainsäädäntöön perustuva käyttörajoitus, lisenssi tai muu käyttöä koskeva sopimus. Sektorikohtaisten kuvailuohjeiden osalta

¹⁹ Metadata Encoding and Transmission Standard <http://www.loc.gov/standards/mets/>

²⁰ Aineistojen ja metatietojen paketointi pitkäaikaissäilytykseen. KDK.

<http://www.kdk.fi/index.php/fi/pitkaaikaissailytys/maeaerittely-ja-dokumentit/5-suomi/pitkaeai-kaissaailytys/145-kdkn-hallinnolliset-ja-rakenteelliset-metatiedot-ja-aineiston-paketointi>

toimitaan kuten standardisalkussa on määritelty. Sektorikohtaisien ohjeiden puuttuessa kuvailutapa määritellään yhdessä hyödyntävän organisaation kanssa osana käyttöönottoprosessia.

METS on XML-skeema, johon voidaan helposti upottaa MARC21, EAD, Dublin Core tai LIDO -metatietoja. <RightsMD>-elementti tallennetaan <mdWrap>-elementtiin.

<RightsMD>-elementti

Elementti/Attribuutti	Esiintymä/velvoite	Säännöt ja suositukset
<rightsMD>	Toistettava, valinnainen	Elementin pitää sisältää -elementti, joka sisältää PREMIS:Rights-tyypin metatietoa.
ID	Ei-toistettava, pakollinen	Pakollinen METS-skeemassa. Attribuutin pitää sisältää arvo, joka on yksikäsitteinen METS-dokumentissa. Tunnisteeseen voidaan viitata - <file> tai <div> -elementeistä.
GROUP ID	Ei-toistettava, valinnainen	Attribuutti saa olla siirtopaketissa, jos hyödyntävällä organisaatiolla on attribuutille käyttöä. PAS-palvelu ei attribuuttia hyödynnä. Attribuutin arvossa on suositeltavaa käyttää vain 7-bittisiä ASCII merkkejä lukuun ottamatta tyhje- ja kontrollimerkkejä.
CREATED	Ei-toistettava, pakollinen vaihtoehtoisesti	Käyttörajoitusten luontiaika sekunnin tarkkuudella ISO 8601-muodossa. Attribuutin vaihtoehtona on fi:CREATED-attribuutti.

		Molempien attribuuttien käyttö samassa elementissä ei ole sallittu
fi:CREATED	Ei-toistettava, pakollinen vaihtoehtoisesti	Käyttörajoitusten epätarkka luontiaika EDTF-muodossa. Attribuutin vaihtoehtona on CREATED-attribuutti. Molempien attribuuttien käyttö samassa elementissä ei ole sallittu.
fi:PID	Ei-toistettava, valinnainen	Metatiedon yksikäsitteinen tunniste. Attribuutin arvossa on suositeltavaa käyttää vain 7-bittisiä ASCII merkkejä lukuun ottamatta tyhje- ja kontrollimerkkejä.
fi:PIDTYPE	Ei-toistettavan, valinnainen	PID-attribuutissa käytetty tunnistejärjestelmä. Attribuutti on pakollinen, jos PID attribuutti on käytössä. Attribuutin arvossa on suositeltavaa käyttää vain 7-bittisiä ASCII merkkejä lukuun ottamatta tyhje- ja kontrollimerkkejä.
ADMID, STATUS	Ei-toistettava, ei suositeltu	Attribuutit saavat olla siirtopaketissa, mutta PAS-palvelu ei niitä hyödynnä. Ei käytössä jakelupaketeissa.
xml:lang	Et-toistettava, valinnainen	Käyttörajoitusten kieli ISO 639-2 -muodossa [ISO 639].
-<mdWrap>	Ei-toistettava, pakollinen	Varsinainen metatieto tallennetaan <mdWrap>-elementtiin (luku A.13)

-<mdRef>	-	KDK:n METS-profiilin mukaisessa paketissa ei saa käyttää <mdRef>-elementtiä
----------	---	---

EAD ja EAD3

Encoded Archival Description (EAD) on ISAD (G):n mukaisen tietosisällön rakenteinen esitystapa, jota voidaan käyttää xml-siirtotiedostona erilaisille arkistohakemistojen tiedoille. Arkistojen kuvailu pohjautuu ICA:n General International Standard Archival Description (ISAD G)- määrätykseen, mutta sen mukainen tieto on voitu esittää eri tavoin ja eri tarkkuudella erilaisissa aineiston kuvailutiedon hallinnan sovelluksissa. ISAD G -standardissa ei ole määritelty luokitusta käyttöoikeuksille ja käyttörajoituksille vaan ne esitetään esimerkeissä vapaana tekstinä. Arkistoaineiston käyttörajoitus- ja käyttöoikeustietoja kuvataan 3.4.1 Conditions covering access ja 3.4.2 Condition covering reproduction mukaisilla sisällöillä. Näitä vastaavat elementit EAD:ssä (EAD 2002- ja EAD3-versioissa) ovat <accessrestrict> (pääsyrajoitus) ja <userrestrict> (käyttörajoitus).

Arkistoaineistot kuvaillaan hierarkkisesti. Ylemmän kuvailutason tiedot periytyvät alemmille kuvailutasoille. Jokaiselle muodostetulle kuvailutasolle/kuvailun kohteelle voidaan kuitenkin antaa tarvittaessa rajoitustieto. EAD mahdollistaa käyttörajoituselementtien laajentamisen erilaisin tarkentavin attribuutein, toistamalla elementtejä tarvittaessa ja erilaisin lapsielementein. Elementit ovat vapaaehtoisia. Käyttörajoitus ja -oikeustietojen attribuuteissa ja lapsielementeissä on pieniä eroja EAD 2002 -version EAD3-version välillä. EAD3-versiokaan (tulee käyttöön ainakin AHAA-arkistoilla) ei määrittele yksiselitteisesti, miten käyttöoikeudet ja rajoitukset tulisi merkitä. Esimerkiksi koneluettavalle tunnisteelle ei ole yksiselitteistä paikkaa, joten olemme esimerkeissä käyttäneet siihen localtype-attribuuttia.

EAD:n mahdollisuuksia esittää rajoitustiedot on kannattavaa laajentaa määrityksen sallimilla tavoilla. Esimerkit ovat EAD3-muotoisia ja niissä on hyödynnetty toisteisuutta eri localtype-tarkenteiden avulla, eivätkä ne perustu vielä olemassa oleviin kuvailutietoihin. Localtype-attribuutin arvon tulisi suositusten mukaan olla URI, jolloin tiedon uudelleenkäyttö olisi helpompaa. Kuitenkin mikä tahansa merkkijono sopii localtype-attribuutin arvoksi. Sekä lakiperusteinen että sopimusperusteinen käyttö- tai näyttörajoitus esitetään AHAA-järjestelmässä valmiiden koodistoarvojen kokonaisuuden avulla. Asiakkaan vahvan tunnistautumisen ja mahdollisen rajoitetun metatiedon tai käyttörajoitetun digitaalisen aineiston käyttöön saamisen osalta KAPA:n tarjoama kokonaisuus tarkentuu.

Arkistoaineistojen käyttöoikeudet

Suomessa Arkistolaitos on linjannut, että ” digitaaliarkistossa oleviin asiakirja-aineistoihin ei liity tekijänoikeuksia koskevia rajoituksia”. Kuitenkin aineistoja julkaistaessa Arkistolaitos määrää, että ”[...] on ehdottomasti ilmoitettava seuraavat tiedot: laitos, jossa alkuperäisiä asiakirjoja säilytetään (Suomen Kansallisarkisto, ao. maakunta-arkisto); arkisto/kokoelma (esim. Maanmittaushallituksen kartat kruununmaaluettelot-arkisto); arkiston /kokoelman yksikkö (esim. Hämen läänin maakirja 1875—1875, (50)).”²¹ (Katso myös Ison-Britannian kansallisarkiston Open Government Licence for public sector information.²²)

Arkistoille yhteisen AHAA-kuvailun kehittämisen yhteydessä pyritään huomioimaan myös tekijänoikeudelliset lainkohdat seuraamuksineen. Tekijänoikeuksiin liittyviä käyttöoikeuksia ei ole tähän mennessä merkitty Arkistolaitoksen virka-aineistoille.

Elementti	Keskeiset <i>attribuutit</i>		Kuvaus
	EAD 2002	EAD3	
<userrestrict>			Voidaan käyttää kuvailutasoelementeissä (archdesc, c01-c12) sekä userrestrict:ssä.
	encodinganalog	encodinganalog	Viittaus toisen standardin kenttään. Voi sisältää myös itse standardin nimen. Muussa tapauksessa standardiin pitää viitata ead-, control-, tai archdesc-elementin relatedencoding-attribuutissa.
	id	id	Sisäinen tunniste jos tarpeen
	(koko ead:ssä pätevä kielivalinta)	lang	Tietosisällön kieli
	type	localtype	Lisätietomuotoinen tyypittely tai oma tarkentava määrite

²¹ FAQ - Usein kysytyt kysymykset. Digitaaliarkisto. <http://digi.narc.fi/digi/FAQ/>

²² Open Government Licence for public sector information.

<http://www.nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence/version/3/>.

Lapsielementti mm.	<head> <p> <userrestrict><address>	<head> <p><userrestrict>	
<prefercite>			Suosittelun viittaustapa aineistoon

EAD3-esimerkki:

```
<userrestrict localtype="http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/"
encodinganalog=" ISAD(G) 3.4.2">
  <head>Sallitut käytötavat </head>
  <p>CC BY 4.0/Public Domain tms.</p>
  <p>CC BY Attribution 4.0 -lisenssi</p>
</userrestrict>
```

Aineistojen käyttörajoitukset

Asiakkaiden oikeuksia käyttörajoitettuun aineistoon hallinnoidaan AHAA-järjestelmän ulkopuolella Arkistolaitoksen tapauksessa Astia-palvelussa, jonka asiakastoiminnallisuudet pyritään integroimaan Finna-palveluun. Käyttörajoitus voi perustua sopimukseen, päätökseen tai lakiin. Käyttörajoituksesta voidaan välittää AHAA-tietomallin määrittelemät tiedot: KR2_Nimi; KR3_Selite; KR4_Kesto; KR5_Seuraamukset; KR9_Rajoitusaika ja KR7_Käyttöluvan myöntäjä. Käyttörajoitus perustuu tyypillisesti henkilötietolakiin tai muihin lakeihin.

EAD:n näkökulma rajoitustiedon tuottamiseen on arkistolähtöinen ja koskee usein ylempiä kuvailutasoja kun taas viranomaisten syntysähköisessä SÄHKE 2 aineistossa rajoitustiedot muodostuvat jo aineiston syntykontekstissa kullekin säilytettävälle kohteelle. AHAA-järjestelmässä rajoitustiedot voivat kohdistua aineiston käyttörajoitukseen ja metatietojen näyttörajoitukseen. Tämän lisäksi asiakkaalle välittyvä metatieto on riippuvainen käytetystä asiakasliittymästä ja sinne tapahtuvasta metatietojen haravoinnista.

Elementti	Keskeiset attribuutit		Kuvaus
	EAD 2002	EAD3	
<accessrestrict>			Voidaan käyttää kuvailutasoelementeissä (archdesc, c01-c12) sekä accessrestrict:ssä.
	encodinganalog	encodinganalog	Viittaus toisen standardin kenttään. Voi sisältää myös itse standardin nimen.

			Muussa tapauksessa standardiin pitää viitata ead-, control-, tai archdesc-elementin relatedencoding-attribuutissa.
	id	id	Sisäinen tunniste jos tarpeen
	(koko ead:ssä pätevä kielivalinta)	lang	Tietosisällön kieli
	type	localtype	Käyttöön saamisen rajoitusta koskeva tyypittely tai oma tarkentava määrite. Myös kansainvälinen URI-tunniste.
Lapsielementit mm.	<p> <address> <accessrestrict>	<p> <accessrestrict>	

Käyttörajoituksen kesto voidaan ilmaista p-elementin sisällä date-elementissä. Rajoituksen päättymispäivä olisi hyvä pystyä tuottamaan laskennallisesti siirtoformaattiin mahdollisten muutosten varalta.

EAD3-esimerkki:

```
<accessrestrict encodinganalog=" ISAD(G) 3.4.1">
<head>Käyttörajoitukset</head>
  <accessrestrict encodinganalog="s2:SecurityReason">
<head>Rajoitus1</head>
<p> Julkisuuslainsäädäntö 621/1999</p>
  </accessrestrict>
  <accessrestrict encodinganalog="s2:SecurityPeriodEnd">
    <p>
      <date normal="2020-12-31">31.12.2020</date>
    </p>
  </accessrestrict>
  <accessrestrict localtype="ahaa:KR7_Käyttöluvan_myöntäjä">
<p>
  <corpname identifier="http://urn.fi/URN:NBN:fi:au:cn:60599A"
source="Finto:Suomalaiset yhteisönimet">Kansallisarkisto</corpname>
</p>
  </accessrestrict>
</accessrestrict>
```


Metatiedon näyttö- ja käyttöoikeudet

Arkistoaineistojen metatietoihin liittyy runsaasti erilaisia rajoituksia, koska niihin saattaa sisältyä esimerkiksi henkilötietoja. Metatietojen näyttörajoituksesta asiakkaalle esitettävä tieto on AHAA-arkistojen yhteydessä vielä tarkentamatta, mutta se voitaisiin esittää esimerkiksi tekstillä ”metatiedot sisältävät näyttörajoitettua tietoa” tarkentamatta mitä, tai mihin lakiin se perustuu. Toinen vaihtoehto on esittää käyttäjälle käyttörajoituksen tietoja vastaavat tiedot, sekä rajoitetut tietokentät.

AHAA-järjestelmässä näyttörajoitukset voivat liittyä kaikkiin AHAA-konsortion toimijoihin tai tietyn organisaation toimijoihin; käyttö- ja näyttörajoitukset hallinnoidaan rajoitustasojen avulla. Näitä rajoitustasoja tai näyttörajoituksen kohdistumisia ei näillä näkymin esitetä EAD-siirtotiedostossa AHAA-järjestelmästä Finnaan.

Moreq2010

MoReq2010 määrittelee ”pääsyn” tietojärjestelmän kanssa tapahtuvaksi vuorovaikutukseksi, jonka tuloksena tapahtuu jokin toiminto tai jossa selaillaan ja tarkastellaan järjestelmän entiteettejä (asiakirjoja, asiakirjakokonaisuuksia, rooleja, toimintoja yms.). Olennaista tässä lienee, että kaikki järjestelmässä toimiminen on saman oikeuksienhallinnan alaista. Käyttäjällä ei ole pääsyä mihinkään järjestelmässä olevaan ellei hänelle ole annettu siihen lupaa joko yksilönä tai ryhmän jäsenenä.

Pääsynhallintaluettelo määrittelee, missä rooleissa käyttäjä tai käyttäjäryhmä voi toimia. Rooli liittyy yhteen joukon toimintoja. Rooleja voivat olla muun muassa auditoija, johtaja, myyjä, kirjaaja. Mahdolliset toiminnot on määritelty MoReq2010:ssa. Niitä ovat luokittaminen, erilaisten kokonaisuuksien muodostaminen, säilytysaikojen määrittely, haku ja raportointi, roolien hallinta, metatietojen antaminen, tietojen hävittäminen ja vienti pois järjestelmästä. Oikeudet voivat olla eritasoisia ja kohdistua esimerkiksi vain joihin asiakirjoihin koko kokonaisuuden sijasta.²³

LIDO

LIDO on metatiedon haravointiin tarkoitettu XML-kuvauskielellä toteutettu tiedonsiirtoformaatti, joka on kehitetty vastaamaan museoiden tarpeisiin niiden

---

²³ DLM Forum Foundation. (2011). MoReq2010. Modular requirements for records systems. Volume 1. Core services & plug-in modules. Version 1.0. DLM Forum Foundation. Retrieved from [http://moreq2010.eu/pdf/MoReq2010-Core+Plugin\(v1-0\).pdf](http://moreq2010.eu/pdf/MoReq2010-Core+Plugin(v1-0).pdf)
MoReq2010. Asiakirjajärjestelmien modulaariset vaatimukset. Suomenkielinen editio. Osa 1a Ydintoiminnot. Versio 1.1. (2015). Helsinki: Liikearkistoyhdistys ry, Kunnallisarkistoyhdistys ry.

avatesa aineistojaan verkkopalveluissa. LIDOn käytetään Suomessa museoiden tiedonsiirtoformaattina Finnaan. LIDOn ei ole kuitenkaan tarkoitettu museoiden kokoelmahallintajärjestelmien tietomallireferenssiksi. Muita tietomalleja hyödyntävistä erilaisista museoiden kokoelmahallintajärjestelmistä voidaan mapata kenttäkohtaisesti LIDOn-skeeman mukaista metadataa.

LIDOn-skeemassa voi merkitä teosta (rightsWork), luettelointitietuetta (rightsRecord) ja ilmentymää (rightsResource) koskevia käyttöoikeuksia. Kaikkia kolmea käyttöoikeustyyppiä koskevia oikeuksia voidaan merkitä LIDOn samalla tavoin omassa record wrapissa: rightsType (conceptID, term), rightsDate (earliestDate, latestDate) ja rightsHolder (legalBodyID, legalBodyName, legalBodyWeblink). LIDOn on toisin sanoen mahdollista ilmoittaa oikeuksien tyyppi, ajallinen rajausta ja käyttöoikeuksien haltijaan liittyviä tietoja jokaisen eri käyttöoikeustyyppin suhteen.

Kattavaa vertailevaa kartoitusta käyttöoikeuksien kuvailusta ja luetteloinnista taustajärjestelmissä ei ole toteutettu. Yleisesti ottaen voidaan kuitenkin todeta, että taustajärjestelmien tietomalleissa ei ole toteutettu LIDOn mukaista erottelua teosta, luettelointitietuetta ja ilmentymää koskeviin käyttöoikeuksiin. Useimmiten LIDOn-mappauksessa on tästä syystä toimittu siten, että siinä on määritelty kaikille verkkoon viedyille aineistoille samat oikeudet (esim. Museoviraston Musketti-kokoelmahallintajärjestelmän mappaus).

8. Rights for Work elements Information about rights management of an object / work. This may include copyright, or other intellectual property statements, required for its use.

Rights for Work Wrapper (rightsWorkWrap)
 Rights for Work Set (rightsWorkSet) Rights Type (rightsType)
 Concept Identifier (conceptID)
 Term / Label (term)
 Rights Date (rightsDate)
 Earliest Date (earliestDate)
 Latest Date (latestDate)
 Rights Holder (rightsHolder)
 Legal Body ID (legalBodyID)
 Legal Body Name (legalBodyName)
 Appellation Value (appellationValue)
 Source Appellation (sourceAppellation)
 Legal Body Weblink (legalBodyWeblink)
 Creditline (creditLine)

9 Record elements

Information about the catalogue record itself, for example its: ID, type, source, and rights. Some of this information may not be stored as data in a collection management system but is implicit.

Record Wrapper (recordWrap)

Rights for Record (recordRights)
Rights Type (rightsType)
Concept Identifier (conceptID)
Term / Label (term)
Rights Date (rightsDate)
Earliest Date (earliestDate)
Latest Date (latestDate)
Rights Holder (rightsHolder)
Legal Body ID (legalBodyID)
Legal Body Name (legalBodyName)
Appellation Value (appellationValue)
Source Appellation (sourceAppellation)
Legal Body Weblink (legalBodyWeblink)
Creditline (creditLine)

10 Resource elements

For describing resources that are surrogates for an object / work, particularly including digital images, videos or audio files that represent it in an online service.

Resource Wrapper (resourceWrap)
Resource Set (resourceSet)
Rights for Resource (rightsResource)
Rights Type (rightsType)
Concept Identifier (conceptID)
Term / Label (term)
Rights Date (rightsDate)
Earliest Date (earliestDate)
Latest Date (latestDate)
Rights Holder (rightsHolder)
Legal Body ID (legalBodyID)
Legal Body Name (legalBodyName)
Appellation Value (appellationValue)
Source Appellation (sourceAppellation)
Legal Body Weblink (legalBodyWeblink)
Creditline (creditLine)

PREMIS

PAS-palvelun sisäiset käyttöoikeustiedot määritellään PREMIS Data Dictionaryn²⁴ PREMIS Rights -osion avulla. PREMIS Rights ei ole tarkoitettu varsinaisten käyttöoikeuksien määrittelyyn digitaalisille objekteille, vaan kyse on PAS-palvelun sisäisiin toimintoihin liittyvistä oikeuksista. KDK:n PAS-palvelun tapauksessa oikeudet määritellään palvelusopimuksessa, mutta koneymmärrettävyyden takaamiseksi ne tulisi tallentaa myös säilytyspaketteihin.

---

²⁴ <http://www.loc.gov/standards/premis/v3/index.html>

PREMIS Rights:n rightsBasis elementti määrittelee mihin annetut oikeudet tai rajoitukset perustuvat. PREMIS määrittelee tähän löyhästi termit copyright, license, statute ja other. Koska KDK:n tapauksessa oikeudet ja rajoitukset perustuvat palvelusopimukseen, tulee tässä käyttää termiä "other" ja otherRightsBasis elementissä ilmaista se, että rajoitukset ja oikeudet perustuvat sopimukseen. Esimerkiksi:

```
<premis:rightsBasis>Other</premis:rightsBasis>
  <premis:otherRightsInformation>
    <premis:otherRightsBasis>Agreement</premis:otherRightsBasis>
    <premis:otherRightsNote>
      Rights given to CSC - IT Center for Science Ltd.
    </premis:otherRightsNote>
    <premis:otherRightsNote>
      Only tasks related to the digital preservation service
    </premis:otherRightsNote>
  </premis:otherRightsInformation>
```

Act elementillä määritellään PAS-palvelun oikeudet ja rajoitukset erilaisille toimenpiteille. PREMIS määrittelee toimenpiteiksi seuraavat, mutta toimenpiteitä on mahdollista määritellä myös muita:

- Replikointi (replicate), joka tarkoittaa identtisen kopion tekemistä digitaalisesta objektista,
- Migrointi (migrate), joka tarkoittaa digitaalisen muuntamista toiseen tiedostomuotoon,
- Käyttäminen (use), joka tarkoittaa digitaalisen objektin lukemista ilman sen kopioimista tai muuttamista (esimerkiksi tiedoston validointi),
- Muokkaus (modify), joka tarkoittaa digitaalisen objektin muokkaamista tavalla tai toisella,
- Jakaminen (disseminate), joka tarkoittaa kopion tekemistä digitaalisesta objektista PAS-palvelun ulkopuolelle,
- Poistaminen (delete), joka tarkoittaa digitaalisen objektin poistamista PAS-palvelusta.

PAS-palvelun käyttäjä voi antaa PAS-palvelulle oikeuden kopioida digitaalisen objektin esimerkiksi seuraavasti:

```
<premis:rightsGranted>
  <premis:act>Replicate</premis:act>
  <premis:restriction>Allow</premis:restriction>
</premis:rightsGranted>
```

Vastaavasti jokin toimenpide voidaan kieltää:

```
<premis:rightsGranted>
```

```

<premis:act>Modify</premis:act>
<premis:restriction>Disallow</premis:restriction>
</premis:rightsGranted>

```

Toimenpiteille voidaan antaa myös ehtoja. Alla olevissa esimerkeissä PAS-palvelulle annetaan (1) oikeus migroida digitaalinen objekti ainoastaan tallentajan luvalla ja (2) poistaa digitaalinen objekti ainoastaan tallentajan pyynnöstä.

```

    <premis:rightsGranted>
    <premis:act>Migrate</premis:act>
    <premis:restriction>Allow</premis:restriction>
    <premis:rightsGrantedNote>
Only with permission of the Producer
    </premis:rightsGrantedNote>
    </premis:rightsGranted>
    <premis:rightsGranted>

```

```

    <premis:rightsGranted>
    <premis:act>Delete</premis:act>
    <premis:restriction>Allow</premis:restriction>
    <premis:rightsGrantedNote>
Only on request of the Producer
    </premis:rightsGrantedNote>
    </premis:rightsGranted>

```

Lisäksi oikeuksia ja rajoituksia toimenpiteisiin voidaan rajata ajallisesti käyttäen termOfGrant elementtiä. Alla olevassa esimerkissä kielletään digitaalisen objektin jakaminen ennen vuoden 2020 loppua.

```

    <premis:rightsGranted>
    <premis:act>Disseminate</premis:act>
    <premis:restriction>Disallow</premis:restriction>
    <premis:termOfGrant>
    <premis:endDate>20201231</premis:endDate>
    </premis:termOfGrant>
    </premis:rightsGranted>
    <premis:rightsGranted>

```